

CHYBY A NEJISTOTY MĚŘENÍ - PŘÍKLADY

1. Zpracujte následující hodnoty, které byly získány odečtením z mechanických stopek po ukončení každého 4. kmitu torzního kyvadla:

$$t_i \text{ (s)} : 18,60 ; 18,55 ; 18,60 ; 18,70 ; 18,65$$

Stanovte dobu kyvu a její nejistotu. Výsledek přehledně запиšte.

Řešení:

Průměrný naměřený čas $\bar{t} = 18,62 \text{ s}$, doba kyvu $\tau = \frac{\bar{t}}{8} = 2,3275 \text{ s}$.

$$u_{\tau B} = \frac{0,3}{8 \cdot \sqrt{3}} = 0,022 \text{ s}$$

$$u_{\tau A} = \frac{s_{\bar{t}}}{8} = \frac{1}{8} \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (\bar{t} - t_i)^2}{n(n-1)}} = 0,0032 \text{ s}$$

$$u_{\tau} = \sqrt{u_{\tau A}^2 + u_{\tau B}^2}, \quad \tau = (2,328 \pm 0,023) \text{ s}.$$

2. Jednorázově bylo naměřeno 5 dob kmitu a odečten čas 32,5 s. Jakou absolutní a relativní nejistotou je zatížena doba kyvu?
3. Mikrometrem byly opakovaně naměřeny následující hodnoty délky l předmětu v mm: 28,31; 28,31; 28,32; 28,31; 28,33; 28,32; 28,32; 28,33; 28,31; 28,32. Zpracujte naměřené hodnoty, vypočtete kombinovanou nejistotu délky l a výsledek přehledně запиšte.
4. Průměr drátu byl změřen mikrometrem a jeho velikost je $d = 0,81 \text{ mm}$. Stanovte velikost plochy S průřezu drátu, její absolutní a relativní nejistotu a výsledek přehledně запиšte.

Řešení:

$$S = \frac{\pi d^2}{4} = 0,5153 \text{ mm}^2$$

Nejistota je v tomto případě dána pouze nejistotou typu B,

$$u_{rS} = u_{rSB} = 2u_{rdB} = 2 \cdot \frac{0,01}{\sqrt{3} \cdot 0,81} = 0,014 = 1,4 \%$$

$$u_{SB} = S u_{rSB} = 0,5153 \cdot 0,014 = 0,0074 \text{ mm}^2.$$

$$S = (0,5153 \pm 0,0074) \text{ mm}^2$$

5. Průměr drátu byl změřen posuvným měřítkem a jeho velikost je $d = 0,9 \text{ mm}$. Stanovte velikost plochy S průřezu drátu, její absolutní a relativní nejistotu a výsledek přehledně запиšte.
6. Stanovte absolutní a relativní nejistotu plochy S průřezu drátu, jehož průměr byl měřen mikrometrem a jeho velikost je $d = 0,855 \text{ mm}$.

7. Stanovte absolutní a relativní nejistotu plochy S průřezu drátu, jehož průměr byl měřen mikrometrem a jeho velikost je $d = 1,16$ mm.
8. Rozměry válečku jsou: průměr $d = 48,2$ mm a výška $h = 63,7$ mm. Rozměry byly změřeny jednou posuvným měřítkem. Posuďte, zda je možné stanovit objem V válečku s relativní nejistotou menší než 5%.
9. Rozměry válečku jsou: průměr $d = 41,83$ mm a výška $h = 57,92$ mm. Rozměry byly změřeny jednou, mikrometrem. Posuďte, zda je možné stanovit objem V válečku s relativní nejistotou menší než 1%.
10. Stanovte objem V koule a jeho nejistotu, jestliže průměr koule je $d = 20,5$ mm a byl měřen jednou posuvným měřítkem. Výsledek přehledně zapište.
11. Stanovte objem V koule a jeho nejistotu, jestliže průměr koule je $d = 20,55$ mm a byl měřen jednou mikrometrem. Výsledek přehledně zapište.
12. Určujeme hustotu ρ z hmotnosti a rozměrů tělesa, kde $m = (62,10 \pm 0,05)$ g, těleso je ve tvaru válce o průměru $a = 15$ mm a výšce $h = 50$ mm. Všechna měření byla prováděna jednou, rozměry byly měřeny posuvným měřítkem. Výsledek, hustotu s její nejistotou, přehledně zapište.
13. Vzorek ve tvaru krychle o straně $a = 50,0$ mm má hmotnost 375,10 g. Hodnota a byla zjištěna posuvným měřítkem jedním měřením. Vzorek byl zvážen na vahách, kde nejmenší dílek odpovídá 0,05 g. Stanovte hustotu ρ materiálu vzorku, její nejistotu a výsledek přehledně zapište.
14. Voltmetrem byla naměřena hodnota $U = (15,10 \pm 0,05)$ V, ampérmetrem byla naměřena hodnota $I = (105,00 \pm 0,11)$ mA. Z uvedených hodnot vypočtete hodnotu odporu R , absolutní a relativní nejistotu odporu. Výsledek (hodnotu odporu s jeho nejistotou) přehledně zapište.
15. Elektrický odpor rezistoru je 42Ω a byl měřen s relativní nejistotou 0,5 %. Rezistor je ve tvaru drátu, jehož délka je $l = (19,00 \pm 0,05)$ m a průměr $d = (0,45 \pm 0,01)$ mm. Stanovte rezistivitu ρ materiálu a její nejistotu. Výsledek přehledně zapište.
- 16.
17. S jakou absolutní a relativní nejistotou měří ampérmetr hodnotu proudu $I = 106,0$ mA na rozsahu (0 - 120) mA, má-li třídu přesnosti $T_p = 0,2$ (tj. 0,2 % procenta zvoleného rozsahu).

Řešení:

$$u_I = u_{IB} = \frac{0,2}{100} \cdot 120 \sqrt{3} = 0,139 \text{ mA}$$

$$u_{rIB} = \frac{u_{IB}}{I} = \frac{0,139}{106} = 0,0013 = 0,13\%$$

18. Posuďte, jestli je možné voltmetrem třídy přesnosti $T_p = 0,5$ měřit napětí U na rozsahu 0-3 V s nejistotou menší než 0,01 V.
19. Při určování elektrického odporu z Ohmova zákona byla na ampérmetru odečtena hodnota proudu $I = 100$ mA na rozsahu 0 - 150 mA, třída přesnosti ampérmetru je $T_p = 0,5$. Voltmetrem byla změřena hodnota napětí $U = 2$ V na rozsahu 0 - 3 V, třída přesnosti voltmetru je $T_p = 0,2$. Stanovte hodnotu elektrického odporu R a jeho nejistotu. Výsledek přehledně запиšte.
20. Digitálním voltmetrem byly na rozsahu 0 - 2 V naměřena hodnota 1,8712 V. Voltmetr měří s chybou údaje 0,05 % naměřené hodnoty + 2 jedničky posledního místa zvoleného rozsahu. Určete absolutní a relativní nejistotu měřeného napětí.

Řešení:

$$u_{UB} = \frac{0,05}{100} \cdot 1,8712 + 0,0002 = 0,00066 \text{ V},$$

$$u_{rUB} = \frac{u_{rUB}}{U} = \frac{0,0007}{1,8712} = 0,00035 = 0,035 \text{ \%}.$$

21. Digitálním ampérmetrem byly na rozsahu 0 - 100 mA naměřena hodnota 70,00 mA. Ampérmetr měří s chybou údaje 0,3 % naměřené hodnoty + 3 jedničky posledního místa zvoleného rozsahu. Určete absolutní a relativní nejistotu měřeného proudu I .
22. Stanovte hodnotu elektrického odporu rezistoru, jestliže byla naměřena hodnota proudu tekoucího rezistorem $I = 85,5$ mA a hodnota napětí na rezistoru $U = 20$ V. Proud byl měřen na rozsahu 0 – 100 mA ampérmetru, který má maximálně přípustnou chybu danou jako 0,3% z naměřené hodnoty proudu a 3 jedniček posledního místa zvoleného rozsahu. Napětí bylo měřeno na voltmetru, rozsah 0 - 30 V, s třídou přesnosti $T_p = 0,5$. Vypočítejte nejistotu elektrického odporu. Výsledek, odpor R s nejistotou, přehledně запиšte.